

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
O‘RTA MAXSUS KASB-HUNAR TA‘LIMI MARKAZI

**H.NURMATOV
N.YO‘LDOSHEVA**

**O‘ZBEK XALQ
MUSIQA IJODI**

Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma

G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2007

85.313 (5U)
N 87

*Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi ilmiy-metodik
birlashmalari faoliyatini muvofiqlashtiruvchi
Kengash tomonidan nashrga tavsiya etilgan*

T a q r i z c h i :

D.Qodirov — Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat
Pedagogika universiteti dotsenti

N-Y $\frac{4905000000-29}{M 352(04) -2007}$ qat'iy buyurtma 2007

ISBN 978-9943-03-029-9

© **H.Nurmatov, N.Yo'ldosheva,
G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-
matbaa ijodiy uyi, 2007-y.**

KIRISH

Xalq urf-odatları va anʼanalari xalqimizning oʻzi kabi umrboqiy, mehdaryodir. Yurtimizning har bir goʻshasida oʻziga xos marosimlar, oilaviy-maishiy va mehnat bilan bogʻliq anʼanalar, momolarning mehr bulogʻidan qaynab chiqqan orombaxsh alla-yu olqishlar mavjud. Xalq marosimlari jo boʻlgan asriy qadriyatlar, maʼnaviyat koʻzqusiga aylangan qanotli orzular, folklor ijrochilarining koʻp asrlar davomida yaratgan ijodiy faoliyati natijasida sayqallanib, barkamollashib kelgan qadimiy urf-odatlar va anʼanalarni oʻrganish milliy qadriyatlarimiz mohiyatini yanada teranroq anglash, tushunish imkonini beradi.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishgandan soʻng ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan milliy qadriyatlarni tiklash, unutilgan anʼanalarni keng ommalashtirish va ularni chuqur oʻrganish uchun zarur sharoitlar yaratildi.

Oʻzbek xalqining urf-odat, anʼana va marosimlariga alohida eʼtibor berilishi maʼnaviy tiklanish jarayoni jadal kechayotgan hozirgi kunda muhim ahamiyatga ega. Chunki yoshlarni yangicha ruhda tarbiyalash, ularning ongiga milliy mustaqillik gʻoyalarini chuqurroq singdirish, ajdodlarimiz yaratgan qadriyatlar mohiyatini keng targʻib qilishda anʼana va marosimlar mohiyatini anglash, ularni chuqurroq tushuntirish milliy istiqlol gʻoyasini keng omma orasiga yoyishning taʼsirchan vositalaridan biri hisoblanadi.

Oʻzbek xalqi boy, oʻziga xos koʻp qatlam va seruslub musiqa merosiga ega. Oʻz tariximizni, milliy urf-odat va anʼalarimizni, maʼnaviy badiiy merosimizni atroflicha oʻrganish va undan bahramand boʻlish har birimizning asosiy vazifalarimizdan biridir. Xalqimiz istiqlolga erishishi munosabati bilan azaliy qadriyatlarimizni tiklash, oʻz tariximizni, milliy urf-odat va anʼalarimizni atroflicha oʻrganish imkoniyati vujudga keldi.

Oʻzbek xalq musiqa ijodi fani oʻzbek xalqining anʼanalarga boy va badiiy barkamol musiqa ijodi namunalarini oʻrgatadi hamda yosh avlodda oʻtkir did, yuqori badiiy saviya va nafis tuygʻularni shakllantiradi. Xalq kuy va qoʻshiqlarini oʻrganish jarayoni, koʻp

asrlik qadriyatlarimizning qayta tiklanishi muammosi yillar davomida o'rganib kelinmoqda, shu bois ham «O'zbek xalq musiqa ijodi» muhim fanlar qatoridan joy olgan. Ushbu o'quv qo'llanma mazmun-mundariyasi o'zbek musiqasining xalq ijodiyoti va og'zaki an'anadagi professional musiqa namunalarini qamrab oladi. Bunda xalq tomonidan yaratilgan kuy va aytimlar, ularning yaratilish tarixi, nisbatan murakkab janrlar, og'zaki an'anadagi professional musiqa tarixi va ko'p asrlar davomida rivojlanib kelayotgan o'zbek musiqa madaniyatiga muxtasar murojaat qilishga harakat qilindi.

O'quvchilarda milliy kuylarni idroklash, xalq musiqa janrlarining tuzilishi va ijro etilishi bilan birga nazariy va amaliy ko'nikma hosil etish maqsadida mashg'ulotlarning bir necha turlari: jumladan, faol va noan'anaviy shakllari tavsiya etiladi.

O'quv jarayonida ma'ruza bilan birgalikda amaliy mashg'ulotlardan foydalanish lozim bo'ladi. Ushbu qo'llanmaga kiritilgan barcha ma'lumotlarni pedagogika kollejarining ta'lim mazmuniga kiritilgan «O'zbek xalq musiqa ijodiyoti» fanida qo'llash tavsiya etiladi.

O'quv qo'llanmaning ilova qismida yillar davomida yaratilgan kuy va qo'shiqlarning notalaridan amaliy foydalanish uchun namunalar keltirilgan.

XALQ MUSIQASINING UMUMNAZARIY MASALALARI

O'zbek xalqi o'z ildizlari bilan qadim-qadim zamonlarga borib taqaladigan musiqa merosi, xilma-xil musiqa janrlari hamda boy tasvir vositalari bilan bizning davrimizgacha yetib kelgan. Bundan tarixiy manbalar, boy va betakror qadimiy obidalar xabar beradi. O'zbek xalq musiqasi yillar davomida o'rganilib kelinmoqda. Masalan, o'zbek musiqa merosini to'plash va nota vositasida nashr etilishida V.M.Uspenskiy, Yunus Rajabiy, Ilyos Akbarov, M.Yusupovlarning mehnatlari beqiyosdir.

O'zbek xalq musiqasini yozib olish va qayta ishlash, ilmiy-nazariy tadqiqot o'tkazishda mutaxassis olimlar, jumladan, etnomusiqashunoslar – F.Karomatov, R.Abdullayev, S.Begmatov, O.Matyoqubovlarning olib borgan etnografik ekspeditsiya xizmatlari katta.

O'zbek musiqa madaniyati ikki qatlamga bo'linadi:

1. Xalq musiqasi.

2. Og'zaki an'anadagi professional musiqa.

O'zbek musiqa merosining ko'rsatib o'tilgan har ikkala qatlami asrlar davomida og'zaki an'ana tarzida, ya'ni nota yozuvlarisiz, og'zaki ijod etish, og'zaki o'rganish va ijro etish orqali yetib keldi. Olimlar musiqa merosining ana shu tabiatini inobatga olgan holda xalq musiqasi folklorining bir turi¹, aniqrog'i – xalq og'zaki ijodi sifatida ta'riflaydilar va unga nisbatan «musiqiy folklor»² tushunchasini qo'llaydilar. Folklor namunalari jonli ijro sharoitida yaratiladi, rivojlanadi, tarqaladi.

Xalq musiqasida har qanday xalq ijodi kabi mehnatkashlarning fikri, orzu-umidlari, ularning turmushi va axloqi gavdalanadi. O'zbek xalq musiqasi mavzu jihatdan serqirraligi, janrlarga boyligi va hayotda tutgan o'rnining xilma-xilligi tufayli ikki guruhga bo'linadi:

1. Ma'lum vaqt yoki ma'lum sharoitdagina ijro etiladigan kuy–aytimlar: oilaviy marosim, mehnat qo'shiqlari, mavsumiy marosim kuy-qo'shiqlari, diniy navolar hamda turli tantana, tomosha kabi marosimlarda ijro etiladigan cholg'u kuylari.

¹ O. A. I b r o h i m o v . «O'zbek xalq musiqa ijodi». Metodik tavsiyalar. Toshkent. 1994. 3-b.

² «Folklor» inglizcha so'z bo'lib, *folk* – xalqlar, donishmandlik, bilimdonlik ma'nolarini anglatadi. Folklor atamasi xalq og'zaki ijodi o'rnida qo'llaniladi.

2. Istalgan vaqtda va har qanday sharoitda, ya'ni barcha joyda ijro etiladigan kuy va qo'shiqlar: o'zbek xalq musiqa janrlari: qo'shiq, ashula, yalla, lapar, qarsak (turli xil) va shunga o'xshash turli cholg'u kuylari. (Barcha ko'rinishdagi xalq janrlariga izoh beriladi.)

Xalq musiqasi tarkibiy sinkretik¹ san'atdir. Bunda so'z, kuy va o'yin mujassamlashgan. Chunki musiqiy folklorida xalq xatti-harakati, xususan, mehnat jarayoni, urf-odatlariga boy marosimlarni o'tkazish uchun ko'rsatib o'tilgan uch unsur (so'z, kuy, raqs) muntazam ravishda bir-biriga aloqadorligida ko'rinadi va bu holat sayil va boshqa oilaviy bayram tantanalarida ijro etiladi.

Demak, so'z, kuy va raqs mushtarak holatlarini bir so'z bilan bayon etish maqsadida olimlar «aytim» atamasidan foydalanganlar. «Aytim»² – bu musiqiy folklorning hozir bo'lish shakllaridan biridir.

Xalq musiqasida «aytim» iborasi bilan birga unga ma'nodosh «kuylash» iborasi ham ko'p qo'llaniladi. Xalq aytimlari keng omma orasida mashhur bo'lib, bu turdagi ijro jamoa va yakka tartibdagi ijrochilar tomonidan aytiladi.

Xalq aytimlarining she'riy tarkibini asosan barmoq vaznli xalq she'riyati tashkil etadi. She'riy misralar odatda so'z bo'g'inlariga qurilgan bo'lib, barmoq bilan sanaladi. Aytib o'tish joizki, misralarda hijo (bo'g'in) va usul mushtarakligi namoyon bo'ladi. Masalan, she'r misralari 4,5,7, 8,9,10,11 va boshqa turoqda bo'lishi mumkin:

a) To'rt bo'g'in – usulli misralar:

1. Choriy, chan-bar.

2. Biri, an-bar.

3. | .| .| .| .|

4. | .| .| .| .|

b) Besh bo'g'in – usulli misralar:

1. O'rog'im olmos.

2. O'rimdan qolmas.

3. Sira ham tolmas.

4. O'rmasam bo'lmas.

.| .| .|.)| .|

.| .| .|.)| .|

¹ O. A. Ibrohimov. «O'zbek xalq musiqa ijodi». Metodik tavsiyalar. T., 1994. 10-b.

² O. A. Ibrohimov. «O'zbek xalq musiqa ijodi». Metodik tavsiyalar. T., 1994. 40-b.

d) Yetti bo‘g‘in – usulli misralar:

1. Seni haydab boqaman.
2. Ko‘ztumorlar taqaman.
3. .|.| .|.| .|.)| .|
4. .|.| .|.| .|.)| .|

Shu tariqa folklor musiqashunoslik sohasida «bo‘g‘in – usul» tushunchasi qo‘llaniladi. Shu bilan birga aytimlarning she‘riy asoslarida misralarning ma‘lum tartibda qofiyalanishi katta ahamiyatga ega, chunki muntazam va izchil takrorlanuvchi bo‘g‘in – usulning to‘g‘ri tuzilishida, aytim namunalarini xotiraga keltirishda ko‘makdosh vositadir. She‘r misralari a a b a, a b a b, a a b b tartibda qofiyalanib, ularga ma‘lum mazmun, uyg‘unlik, ohangdoshlik bag‘ishlaydi:

1. Turna desam turimli – a
2. Keng dalada qo‘nimli – a
3. Turnalar uchsa pastlab – b
4. Rizqing kelar unumli – a

Aytimlarning she‘riy tarkibini to‘rtlik bo‘lgan xalq ruboiylari tashkil qiladi.

Aytimlarning asosiy qismini kuy-ohang tashkil qiladi. Shuningdek, musiqiy folklor namunalarini ijro etish uchun kasbiy ijrochilarga zarur bo‘lgan va yillar davomida «usta-shogird maktabi»da o‘rgatib kelingan ijro usullari va maxsus malakaga ega bo‘lishi talab etilmaydi. Chunki xalq aytimlarining kuy tuzilishlari nisbatan tor ovoz ko‘lamida (diapazon) asosan kvarta, kvinta va seksta intervali doirasida kuylashga mo‘ljallangan. Kuy – ohanglari, ma‘lum iboralari ko‘p marotaba takrorlanib hamda davomli usul uzunliklari bilan ajralib turadi.

MEHNAT QO‘SHIQLARI

Mehnat qo‘shiqlari xalq og‘zaki ijodining ibtidoiy shakllaridan biri hisoblanadi. Ularning yuzaga kelishi uzoq o‘tmishga borib taqaladi. Inson faoliyatining turli jabhalari – yer haydash, tegirmon yan-chish, ip yigirish va boshqa ish jarayonida mehnat bilan birgalikda ijod etilib, mehnatkash qalbiga ko‘tarinki kayfiyat bag‘ishlab kelgan qo‘shiqlardir. Hozirgi kungacha mehnat qo‘shiqlarining ayrimlari saqlanib kelingan va ular uch guruhga bo‘linadi:

1. Chorvadorlik qo‘shiqlari.
2. Dehqonchilik qo‘shiqlari.
3. Hunarmandchilik qo‘shiqlari.

Chorvadorlik qo‘shiqlari aholining chorvachilik bilan bog‘liq turmush tarzi va mehnat jarayoni bilan bog‘liq. Ularning bizgacha saqlanib yetib kelgan namunalari asosan sog‘im qo‘shiqlaridan iborat, ya‘ni bu qo‘shiqlar uy hayvonlari: sigir, biya, tuya, echkilarni sog‘ish jarayonida kuylanadi.

XO‘SH-XO‘SH

O‘zbek xalq qo‘shig‘i

Xo‘sh, xo‘sh, xo‘sh, xo‘sh,
ol bo- lang- ni, xo‘sh, xo‘sh,
pa- qir to‘- lib sut ber- sin,
xo‘sh, jo- nim, xo‘sh, xo‘sh,
bor- gan ye- ring o‘t bo‘l- sin,
xo‘sh, xo‘sh, xo‘sh, xo‘sh,

ba- lo, qa- zo yo'q bo'l- sin,
xo'sh, xo'sh, xo'sh, xo'sh.

Dehqonchilik qo'shiqlari mehnat jarayonida salmoqli o'rinni tashkil etadi. Dehqonchilik qo'shiqlariga oid namunalar mehnat jarayonining turli jabhalarida ijod qilingan. Masalan, yer haydash paytida «Qo'sh haydash», xirmon o'rib olishda «O'rim qo'shig'i», xirmon yanchiganda «Xo'p mayda» yoki «Mayda-mayda» qo'shiqlari aytilgan.

«Qo'sh haydash» qo'shig'i ho'kizga qo'shilgan omochni boshqarib borayotgan dehqon tomonidan kuylanadi.

QO'SH HAYDASH

Notaga oluvchi *N.Toshtemirov*

Dar- yo- ning nar- yo- g'i- da
qo'sh hay- da- dim, qo'sh hay- da- dim,
qu- loch yo'- ling yo'- qo- tib
bo'sh hay- da- dim.

Ushbu qo‘shiq mazmun jihatdan vaziyatga aloqador bo‘lib, dehqonning yer haydashi, mehnat mashaqqatlari va hayvonga bo‘lgan munosabati ko‘rsatilgan.

Hunarmandchilik qo‘shiqlari mehnat jarayoniga mansub bo‘lib, asosan xotin-qizlar tomonidan ijro etiladi. Bu namunalar asosan charx yigirish, do‘ppi tikish, gilam to‘qish jarayonida ijro etiladi. Chorvadorlik va dehqonchilik qo‘shiqlariga nisbatan hunarmandchilik qo‘shiqlari keng tarqalgan bo‘lib, lirik qo‘shiqlarga mansubdir.

Xotin-qizlar mehnat jarayonida, ya‘ni gilam to‘qish, charx yigirish, do‘ppi tikish singari davomli mehnatni bajarish bilan birgalikda shaxsiy hayotlari bilan bog‘liq ruhiy kechinma, dard va ichki tuyg‘ularini qo‘shiqlar orqali izhor qilganlar. Shu bois tuyg‘ularga boy lirik hunarmandchilik qo‘shiqlari paydo bo‘lgan.

CHARX

Notaga oluvchi *N.Toshtemirov*

Char- xim ta- nob tash- lay- di, o‘y- nang, yor,
o‘y- nang, bir ba- lo- ni bosh- lay- di,
o‘y- nang, yor, o‘y- nang.

Mehnat qo‘shiqlariga quyidagicha ta‘rif berish mumkin:

- Mehnat qo‘shiqlarida musiqa asbobi jo‘rsozlik vazifasini bajarmaydi, ya‘ni musiqa asbobi qo‘llanilmaydi.
- Kuy ohanglari tor ovoz doirasida kuylanadi.
- Qo‘shiqlar faqat yakkaxon tomonidan ijro etiladi.
- Qo‘shiqlarning she‘riy tuzilmasi barmoq vaznida bo‘lib, bo‘g‘in – usul asosida ko‘rsatiladi.

MAVSUMIY MAROSIM QO'SHIQLARI

Xalq urf-odatlari va an'analari xalqimizning o'zi kabi umrboqiy va jonbaxshdir. Yurtimizning har bir go'shasida o'ziga xos marosimlar, an'analari mavjud. Xalq an'analari va marosimlari jo bo'lgan asriy qadriyatlar ma'naviyat ko'zgasiga aylangan qanotli orzular, folklor ijrochilarining ko'p asrlar davomidagi ijodiy faoliyati natijasida sayqallanib, barkamollashib kelgan.

Tarixiy manbalarga asoslanib yil fasllari va mehnat mavsumlari haqida folklorshunos olimlarimiz quyidagi ma'lumotlarni berganlar:

1) Bahor faslida – Navro'z bayrami, Sust xotin, Shox moylar, Gul bayrami.

2) Yoz faslida – Choy momo.

3) Kuz faslida – Hosil bayrami, Oblo baraka, Shamol chaqirish.

4) Qish faslida – Yas-yusun, Gap-gashtak kabi qo'shiqlar kuylangan.

Mavsumiy marosim qo'shiqlarining eng ko'p namunalari bahor fasli va undagi marosimlar bilan bog'liq.

Bahor faslining asosiy mavsumiy marosimi Navro'z bayramidir. Navro'z bayramining o'tkazilishi ko'p asrlar davomida qaror topib kelmoqda. Tarixiy manbalardan xabar berilishicha, uzoq o'tmish davomida Navro'z bayrami Sosoniylar (XI–VI asr) davrida keng nishonlangan.

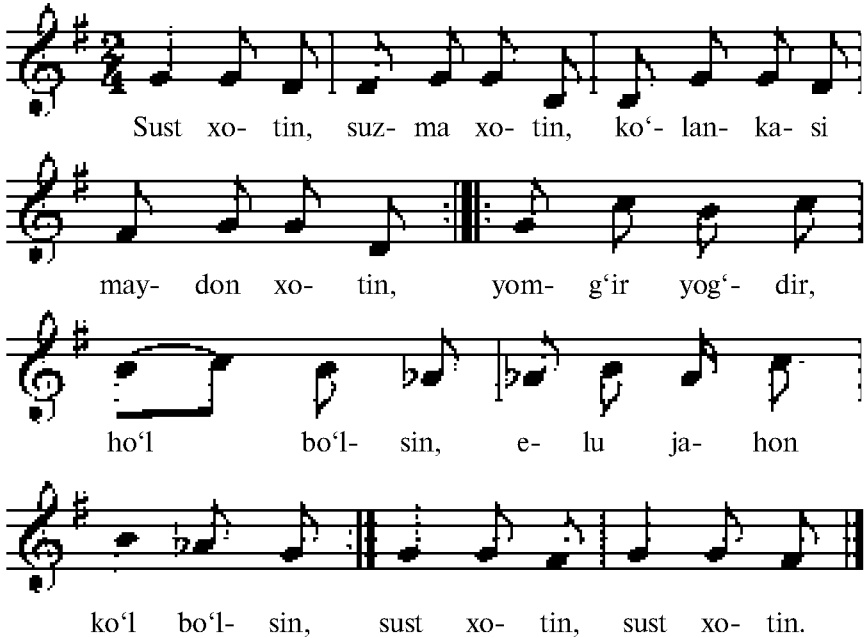
Sharq mumtoz musiqa tizimining asoschisi Borbad Marvaziyning Navro'z bayramiga bag'ishlangan qo'shiqlari shular jumlasidandir.

Navro'z bayrami munosabati bilan o'tkazilgan marosimlarda bolalar ijodiyoti e'tiborga loyiqdir. Bolalar kattalar qatori marosimlarda qatnashib kelganlar. Shu bois «Boychechak», «Laylak keldi», «Oq terakmi – ko'k terak» kabi bolalar tabiatiga mos o'yin – qo'shiqlar ijod qilingan.

Bahor faslida Sust xotin, Shox moylar, Gul bayrami kabi bir necha marosimlar o'tkazilgan. Shuni ham aytish joizki, bu marosimlar sahnaviy ko'rinishda bo'lib, jamoa tomonidan ijro etilgan. Yillar davomida bu marosimlar o'z mavqeini yo'qotgan bo'lsa-da, ammo ijtimoiy-badiiy tafakkur rivojida ma'lum ahamiyat kasb etib kelgan.

SUST XOTIN

O'zbek xalq qo'shig'i

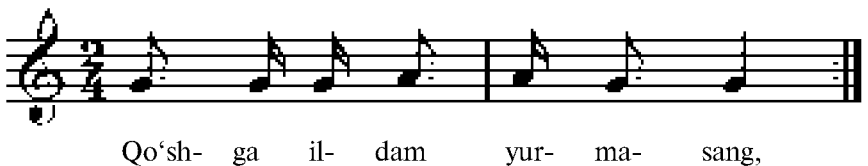

Sust xo- tin, suz- ma xo- tin, ko'- lan- ka- si
may- don xo- tin, yom- g'ir yog'- dir,
ho'l bo'l- sin, e- lu ja- hon
ko'l bo'l- sin, sust xo- tin, sust xo- tin.

Mavsumiy marosim qo'shiqlari bilan mehnat qo'shiqlari bir-biriga juda yaqinligini bahor fasli yerga hamal kirishi vaqti, ya'ni dehqonlarning mehnat jarayoni boshlanganligida ko'rish mumkin. Bu mehnatning boshlanishi Shox moylar marosimida ko'rsatilgan. Qishloq ahli yig'ilishib qishloqdagi eng yaxshi ho'kizlardan bir juftini omoch-u bo'yinturug'i bilan dalaga olib chiqishadi. Kelayotgan yil yaxshilik, serobchilik bo'lsin, deb ayollar turli pishiriqlar pishirib, ho'kiz shoxlarini pishirilgan pishiriqlarning yog'i bilan moylab, oyog'ing tekkan joyga baraka bersin, deb yaxshi niyat qilganlar.

SHOX MOYLAR

O'zbek xalq qo'shig'i

Qo'sh- ga il- dam yur- ma- sang,

u- chang- ga tur- tib qo'- ya- man.

Yax- shi yur- sang sho- xing- ga

moy- lar sur- tib qo'- ya- man,

Shox- la- ring bor, sho- mi- yon,

ko'z- la- ring bor oy- na- day...

Mavsumiy marosim kuylarining tuzilishi ko'rsatib o'tilgan mehnat qo'shiqlariga nisbatan murakkab:

– keng hajmli kuylar shakl topishi, ovoz doirasi oktava intervallari qadar ortib borgan;

– qo'shiqchilikning yakkaxon va jamoaviy aytish shakllari tarqalgan bo'lib, doyra va boshqa urma musiqa asboblari jo'rsizligi keng qo'llanilgan.

OILAVIY MAROSIM QO'SHIQLARI

Insonning hayot yo'li bilan bog'liq oilaviy marosim qo'shiqlari (tug'ilgan kun, to'ylar, motam marosimlari) o'ziga xos urf-odatlar yoki marosimlar bilan nomlanishi an'anaga aylangan.

Oilada farzand tug'ilishidan boshlab uning ulg'ayib katta bo'lguniga qadar turli urf-odatga boy oilaviy marosimlar o'tkaziladi. Masalan, beshik to'yi, sunnat to'yi, muchal to'yi, nikoh to'yi, kelin salom,

motam marosimlari va h.k. Ushbu marosimlar oila davrasida o'tkaziladi. Shuning uchun ular ommaviy xarakterga ega.

Oilaviy marosimlarda kuy va qo'shiqlar alohida ahamiyatga ega. Bunda, ayniqsa, cholg'u musiqasining vazifasini alohida ta'kidlash lozim. Jumladan, to'y marosimi yoki oilada turli vaziyat bilan o'tkaziladigan tadbirlarda karnay, surnay, nog'ora va doyradan iborat cholg'u asboblari ushbu xonadonda yangrab, oilada o'tkazilayotgan marosimdan darak beradi, ya'ni mahallada qaysidir xonadonda to'y yoki xursandchilik bo'layotganligini bildiradi.

Shuni aytish lozimki, bunda qo'shiqlar alohida ijro etilmasdan, urf-odati bilan marosim o'tkazish jarayonida ijro etiladi. Ijro yakka va ommaviy tarzda bo'lib, qo'shiqlarning she'riy mazmunida shaxsiy tuyg'ular mujassamlashadi. Masalan, «Kelin salom» qo'shig'i nikoh to'yi marosimida an'anaviy ijro etib kelinadigan qo'shiqdir. Ushbu qo'shiqni aytish vaziyati kelinni kuyov xonadoniga kelishi bilan yuzaga kelib, kuyovning ota-onasi, qarindosh-urug'lari, qo'ni-qo'shnilariga kelin nomidan ma'lum ohanglarda salom aytib turiladi. Ijrochi ijro jarayonida she'r mazmuniga o'zgartirish kiritadi, ya'ni ushbu xonadonga qarashli insonlarga murojaat etgan holda badiha (tayyorgarliksiz ijro etilgan kuy yoki qo'shiq) ijro etadi.

KELIN SALOM

Notaga oluvchi *N.Toshtemirov*

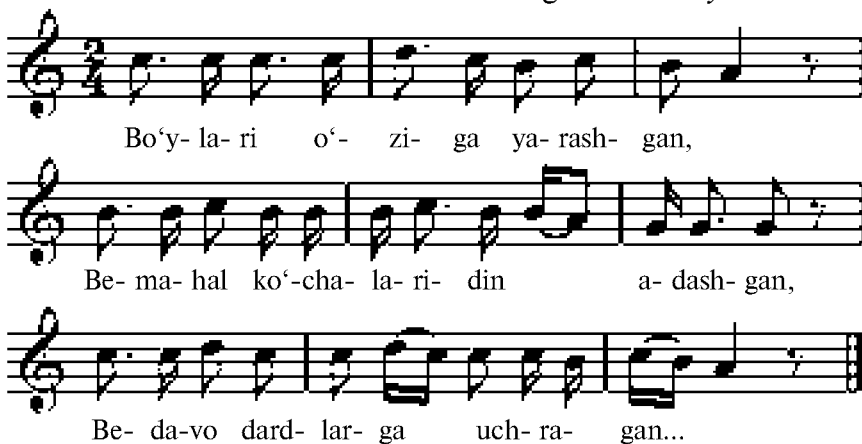
Tom- ga ta- yoq tash- la- gan,
mang- la- yi- ni qash- la- gan,
sa- lom, sa- lom, ke- lin sa- lom,
qay- no- ta- si- ga sa- lom.

Oilaviy marosim aytimlarining yana bir turi – bu motam marosimi, ya’ni «yig’i» qo’shig’idir.

«Yig’i» turli vaziyatda yuzaga keladi, u janr sifatida asosan motam marosimi – azada to’liq namoyon bo’ladi. Yig’i motam marosimi qo’shig’i hisoblanib, yaqin kishisi, oila a’zolarining vafot etishi bilan bildirilgan chuqur qayg’u, ichki kechinma va alamli dard kabi tuyg’ularning insondagi mujassam ifodasidir. Motam marosimi bir yil davom etib, yil davomida shu qo’shiq urf-odatlarini o’z ichiga olgan holda asosan xotin-qizlar tomonidan aytib turiladi. «Yig’i» qo’shig’ida shaxsiy hayot, vafot etgan insonning butun umri bo’yi olib borgan faoliyati zikr etilganligi sababli ma’lum she’riy qofiyaga ega emas, ko’proq badiha tarzida ijro etiladi.

YIG’I

Notaga oluvchi *Ilyos Akbarov*

Bo’y- la- ri o’- zi- ga ya- rash- gan,
Be- ma- hal ko’-cha- la- ri- din a- dash- gan,
Be- da-vo dard- lar- ga uch- ra- gan...

DINIY NAVOLAR

Xalqimizning musiqa merosida alohida o’ringa ega bo’lib kelgan diniy mazmundagi kuy va qo’shiqlar o’zbek xalqining islom dinini qabul qilishi bilan bog’liqdir. Diniy navolarda avvalo muqaddas Qur’oni karim sura-oyatlari qiroat bilan ijro etiladi, zeroki kerakli bo’lgan uslublarda qiroat eta olishga madrasalarda maxsus tayyorgarlik ko’riladi (usta-shogird uslubi). Shu o’rinda aytib o’tish lozimki, qiroat yo’llarini nota vositalarida aks ettirib bo’lmaydi. Chunki ularning serma’no va jozibali ijrosi faqat jonli «o’qish»da ko’rinadi.

Binobarin ijro uslublarini o'rgatishda maxsus maktab va madrasalarda ta'lim ko'rgan shogird yillar davomida yuqori maqomni oladi.

O'zbek musiqa merosida diniy navolar o'z o'rniga ega. Aytim va navolarni mazmuniga ko'ra ikki guruhga bo'lish mumkin:

1. Diniy marosim kuy-aytimlari.
2. Diniy mavzuli kuy-aytimlar¹.

Birinchi guruhga diniy marosimlarda ijro etiladigan kuy va qo'shiqlar kiradi. Jumladan, ramazon oyida kuylangan «Ramazon» qo'shig'i.

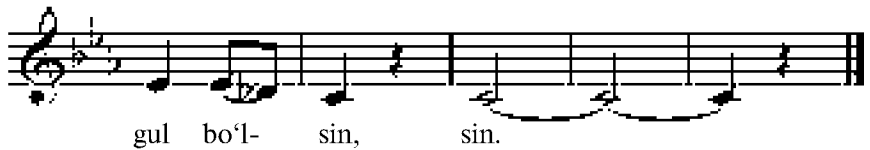
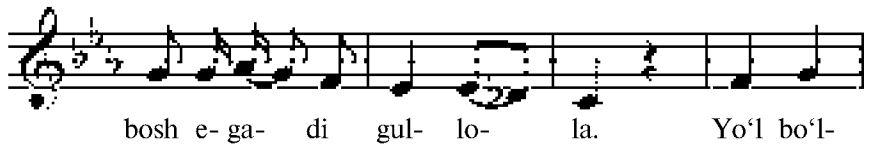
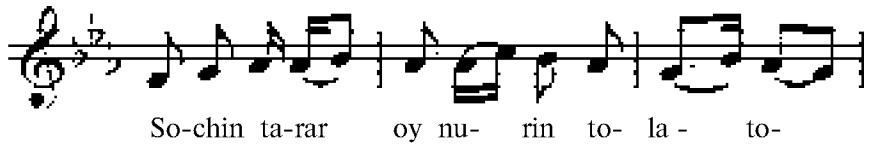
Ikkinchi guruhni diniy mavzudagi kuy va qo'shiqlar tashkil etadi. Navoiyxonlik, mashrabxonlik, munojot, yassaviyxonlik, ma'lum darajada maqom yo'llari va katta ashula shular jumlasidan.

RAMAZON

Notaga oluvchi *N. Toshtemirov*

U- ra- za- ni uch- ku- mi- ni
tu- tib kel-dik siz-ga, U- ra-za-ning za- ko- ti- ni
be- ring biz-ga, yo Ra-ma-zon ay- tib kel-dik
e- shi- gin- giz- ga, Qo'ch-qor-dek o'-g'il ber-sin
be- shi- gin- giz- ga. Sa-lom ay-ting Mu-ham-mad

¹ O. A. Ibrohimov. «O'zbek xalq musiqa ijodi». Metodik tavsiyalar. T., 1994. 40-b.

ASHULA

O'zbek xalq janrlaridan birini ashula tashkil qiladi. Ashula qo'shiqdan farqli o'laroq, o'z rivojlanish diapazonining kengligi, usulning sezilarli darajada o'zgaruvchanligi bilan ajralib turadi.

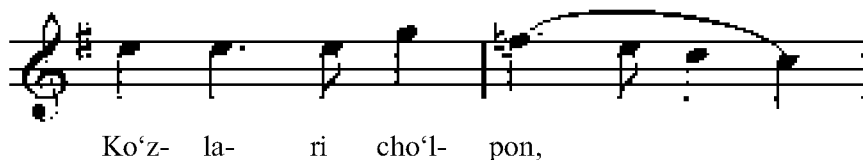
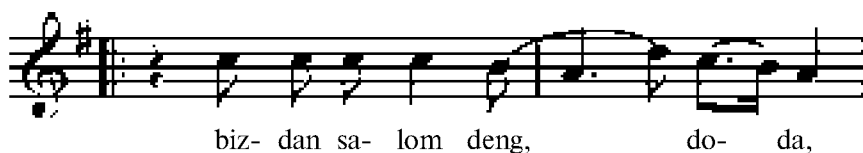
Ashulaning she'riy asosini xalq she'rlarida barmoq vazni va mumtoz she'rlar tashkil qiladi. She'rlar mazmuni falsafiy ma'noga ega bo'lganligi sababli kuy ohanglari ham murakkablikni talab qiladi.

Ashulaning kuy va she'r tarkibini ko'proq ishqiy-lirik mazmundagi she'rlar tashkil qiladi.

Ashulaning eng rivojlangan namunasi kasbiy musiqada katta ashula yoki «Patnis ashula» nomi bilan atalgan.

ARZIMNI AYTAY

O'zbek xalq qo'shig'i

zul- fi pa- ri- sho- - - - -
 ne, ko'z- la- ri cho'l-
 pon, zul- fi pa- ri- shon,
 Rahm ay- la- may- san, do- da,
 men mub- ta- lo- ga, e.

Ashulaning rivojlangan namunalari hozirgacha kuylanib kelinmoqda, bular: «Tanovar», «Yorginam», «Chaman ichra», «Yaxshilik qil», «Porloq hayotim», «Hayot qo'shig'i» va h.k.

Katta ashula o'z kuyining juda ham rivojlanganligi, diapazonining juda kengligi (ikki yarim, uch oktavaga yaqin), ohang rivojlanishi murakkabligi bilan o'zbek xalq janrlari ichida alohida o'rin tutadi. Katta ashulada doyra usuli murakkab bo'lib, erkin usul sifatida badiha tarzida kuylanadi. Katta ashulaning ijro etilishi ham o'ziga xos uslubda bo'lib, ikki yoki undan ko'p hamnafas, ya'ni doimo professional xonandalar tomonidan birga ijro etiladi.

LAPAR

O‘zbek xalq musiqasining ikkinchi qatlamini tashkil etuvchi lapar ikki kishi tomonidan ijro etiladigan aytimdir. Odatda turli ommaviy marosimlar va katta ommaviy tadbirlarda, ko‘proq sayilgohlarda yigit bilan qiz o‘rtasida lapar-aytishuv o‘tkaziladi. Lapar orqali qiz bilan yigit bir-biriga muhabbat izhor etib, birga ichki tuyg‘ularni ifoda etadilar.

Hozirgi kunda kuylanib kelinayotgan laparlarning aksariyati marosimlar bilan bog‘liq bo‘lmay, bevosita turli oilaviy yig‘ilishlarda ijro etiladi. Laparlarda sevgi-muhabbat asosiy mavzuni tashkil qiladi. Ularda hazil-mutoyiba mazmunidagi she‘rlar aks ettirilgan. Laparda she‘r misralari orasida naqarotlar bo‘lmaydi. Shu bois ikki kishi tomonidan aytilib, savol-javob asosiga qurilgan.

Lapar kuy-ohanglari nisbatan ixcham va barqaror tuzilmalarga tayangan holda qo‘shiq bilan birgalikda raqs ham qo‘shilib ketadi.

«Bilaguzuk», «Qoraqosh», «Nima-nima deysiz?» kabi laparlar xalq orasida mashhur bo‘lib, kuylanib kelinayotgan laparlardir.

Nihoyatda mashhur bo‘lgan «mahalliy laparlar» Xorazm vohasida ijro etiladi. Bu xildagi laparlar qo‘shiq janriga yaqin bo‘lib, raqsbopligi sababli o‘zining asil holatini saqlab kelgan. «Galdim sana mehmon bo‘lib», «Par devol» shular jumlasidan.

BILAGUZUK

Musical notation for the song "Bilaguzuk". It consists of two staves of music in a 3/4 time signature. The melody is written on a treble clef. The lyrics are written below the notes.

Suv bo‘-yi- da tur- gan yi- git,
qo- shu ko‘- zin- o suz- gan yi- git.

YALLA

O‘zbek musiqa ijodi serqirraliligi, janrlarga boyligi va hayotda tutgan o‘rnining xilma-xilligi bilan farqlanadi. Musiqa va raqs — o‘zbek milliy musiqa san‘ati xalq hayoti va ijodi bilan chambarchas

bog'liq. Yalla janrida ham xalq hayoti va ijodi yaqqol ko'rinadi va o'zbek musiqa janrlari orasida alohida o'rin egallaydi. Yallada qo'shiq va raqs mushtarakdir. Ana shu xususiyatlari, ya'ni raqsbopligi, raqsning ijro etilishi, ijroda ko'pchilikning ishtirok etishi kabi jihatlari laparga yaqin janr ekanligidan dalolat beradi.

Yalla so'zi o'ynab-kulish, kuylash, xursandchilik qilish ma'nolarini bildiradi. Yallada band-naqarot shakli barqarordir. Bu holat laparlarda ko'rinmaydi. Chunki laparda naqarot ishlatilmaydi. Yalla ko'proq yakka va jamoa ijrosida qo'llaniladi. Demak, band naqarotni yallachi¹ va jamoa (naqarotchi) navbatma-navbat kuylashadi. Yallada o'ynab-kuylash xususiyati uning she'riy matniga bog'liq. Yengil hazil-mutoyiba bilan barmoq vaznidagi she'rlar yallaga xush kayfiyat baxsh etadi. Naqarotni yanada o'ynab-kulishga chorlovchi «yallo», «yalli» so'zlari boshqaradi. Yallada barcha musiqa asboblari ishlatiladi, ijro jarayonida raqsboplikni barqaror ushlashi uchun doyra asosiy jo'rsos musiqa asbobi hisoblanadi.

Bugungi kunda xalq orasida mashhur bo'lib sevilib kuylanib kelinayotgan «Yallama yorim», «Yallola», «Oho yalli» kabi yallalar bunga misol bo'la oladi.

OLMACHA ANORING

Xalq kuyi

¹Y a l l a c h i – yalla janrida ijro etadigan xonanda. Xalq musiqasida yallachilar so'zi keng ishlatiladi.

TERMA

O'zbek xalq musiqa janrlaridan yana birini terma tashkil qiladi. Terma – bu tanlangan, terib olingan, saylangan degan ma'noni bildiradi.

Xalq ijodiyotida ikki ko'rinishdagi termalar mavjud:

1. Baxshi¹, shoir, dostonchi tomonidan ijro etiladigan termalar.
2. Xalq termalari.

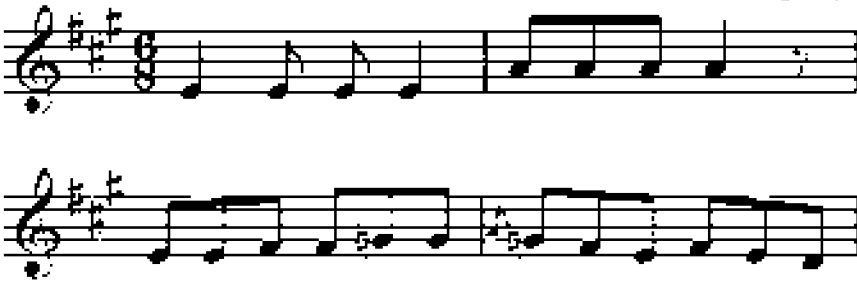
Xalq ommaviy yig'inlarida, marosimlarda, turli xarakterdagi bayramlarda baxshilar chiqishlar qiladilar, ya'ni turli xil dostonlardan qissalar ijro etadilar. Ana shu dostonlarni ijro etishda terma janridan foydalanadilar. Bunda baxshi she'riy to'rtliklar asosida bisotida bor dostonlardan namuna sifatida parchalar aytib o'tadi, bu bilan shina-vandaga «Qaysi dostonimni aytib beray?» degan savol bilan murojaat qiladi. Baxshilar 10–15 misradan iborat termalarni aytib, shinavanda tanlangandan so'ng 300–400 misragacha bo'lgan dostonlarni kuylab beradilar. Baxshilar orasida hozirgi kunda «Do'mbiram», «Nima aytay?», «Armonim qolmadi» kabi termalar mashhurdir.

Xalq orasida kuylab kelinayotgan termalar termachilar² tomonidan ijro etiladi.

NAYLAYIN

(«Avazxon» dostonidan)

Xalq kuyi

¹ O'zbek xalq dostonlari – «Go'ro'g'li», «Alpomish», «Oshiq G'arib va Shohsanam» kabi asarlarni ijro etadigan xonanda va sozandalarga baxshi-dostonchi deb nom berilgan. Shu toifadagi xonandalar maxsus tomoqli ijro uslubiga ega.

² O.Ibrohimovning «O'zbek xalq musiqa ijodi» metodik ko'rsatmalarida «termachi» yoki «termakash» iborasi ishlatilgan. (O'zbek xalq musiqa ijodi. O.Ibrohimov. T., 1994. 47-b.)

OG‘ZAKI AN‘ANADAGI PROFESSIONAL MUSIQA

O‘zbek musiqa merosida ko‘rsatilgan ikki qatlam – xalq musiqasi va og‘zaki an‘anadagi professional musiqa (kasbiy musiqa) ildizlari qadim zamonlarga borib taqaladi. O‘zbek xalq musiqasi (musiqiy folklor) mehnatkashlarning orzu-umidlari, turmush tarzi, ichki tuyg‘ularini turli vaziyat, marosim, mehnat jarayonida qo‘shiq (aytim) orqali aks ettirgan.

O‘zbek musiqa merosining ikkinchi qatlami to‘g‘risida so‘z yuritar ekanmiz, shuni aytib o‘tish lozimki, og‘zaki an‘anadan professional musiqa yoki kasbiy (ustozona) musiqa xalq orasida ijod qilingan, keyinchalik ijrochilik maktabida tahsil olib, yillar davomida ustaning saboqlarini olgan shogirdning ijrochilik natijasidir.

Og‘zaki an‘anadagi professional musiqa deganda biz albatta maqomlar, murakkab holat rivojlangan qo‘shiq va ashulalarni inobatga olamiz. Maqom san‘ati ko‘pchilik Sharq xalqlari musiqa namunalari kabi musiqa merosi hisoblanadi. Masalan, arablarda «nuba», ozarbayjon xalqlarida «mug‘om», Afg‘oniston xalqida «landay», qozoq, qirg‘iz xalqida «kyuy», hind va Pokiston xalqlarida «rog» va Kashmir maqomlari, o‘zbek va tojik xalqlarida maqomlar musiqiy meros bo‘lib, asrlar davomida qaror topib kelgan.

Musiqashunos olim I.Rajabov maqomlarning nazariy va amaliy asoslarini tahlil qilib, katta ijodiy izlanishlar olib borib, quyidagi fikrlarni bildirgan: «Maqomlar ma‘lum tartibda yaratilgan turkumli majmua bo‘lib, bastakorlik ijodiyotining o‘ziga xos sayqal berilgan turidir. Maqomlar keng ma‘noda xalq musiqasining qomusidir¹. Albatta maqomlarda² musiqa va unga xos bo‘lgan xususiyatlar, kuy, ohanglar, usul va she‘r matni chambarchas bog‘langan bo‘lib, ijro uslubida bir qator qonun va qoidalar mujassamlashgan.

«G‘iyos ul-lug‘at» qomusining muallifi G‘iyosiddin maqom iborasini quyidagicha ta‘riflaydi: «Maqom deb, kuy va ashulalar pardasiga aytiladi»³. Tarixiy manbalardan bizga ma‘lumki, IX–XV asrlarda yashab ijod qilgan al-Kindi, al-Forobiy, al-Xorazmiy, Ibn Sino, Urmaviy, Sheroziy, Husayniy kabi buyuk olimlar o‘z risolalarida maqomlarning tarixiy-nazariy tomonlarini chuqur ilmiy asosda izohlab berganlar.

O‘tmishdagi musiqiy-nazariy risolalarda o‘n ikki maqom haqida mulohaza yuritiladi.

Temuriylar⁴ davridan boshlab maqomlarning rivojlanib borishi adabiy, tarixiy va badiiy manbalarda o‘sha davrda sozandaxonandalarning ijro mahorati va bastakorlarning yaratgan kuy va ashulalar nomlari bilan keltirilgan.

XVI – XVII asr musiqashunoslari – Najmiddin va Darvesh Ali Changiy risolalarida ham o‘n ikki maqom to‘g‘risida

¹I. R a j a b o v. «Maqom asoslari». T., 1992. 6-b.

²Maqom atamasi arabcha so‘z bo‘lib, «joy, o‘rin, makon» ma‘nolarini bildiradi. Musiqada linayli parda tonallikda boshlanadigan kuy yoki ashula yo‘lidir.

³I. R a j a b o v. «Maqom asoslari». T., 1992. 6-b.

⁴I. R a j a b o v. «Maqomlar masalasiga doir». T., 1963.

ma'lumotlar keltirilgan. Yillar davomida o'n ikki maqom namunarlari to'g'risida musiqashunos olimlar ko'p tadqiqotlar o'tkazib kelganlar. Hozirgi kunda o'zbek musiqa merosida asosiy o'rinni egallagan Shashmaqomning dastlabki namunarlari nota yozuvlari bo'lmaganligi uchun bizning davrimizgacha yetib kelmagan va albatta Shashmaqom asosida o'n ikki maqom borligidan ularning bizgacha yetib kelgan nomlari dalolat beradi. O'n ikki maqomlarning quyidagi nomlari tarixiy manbalarda zikr etib kelingan: «Ushshoq», «Navo», «Bo'saliq», «Rost», «Husayniy», «Hijoziy», «Rohaviy», «Zangula», «Iroq», «Isfaxon», «Zirafkand», «Buzruk».

Maqom san'ati o'zbek musiqa merosining eng sermahsul, falsafiy-estetik hamda nazariy-amaliy qismlarga ega bo'lgan qatlamidir. Maqom san'atining asosiy qismini Shashmaqom tashkil qiladi.

Shashmaqom (olti maqom) Buxoro shahrida maqomdon sozanda va xonandalar ijodida shakllangan. Shashmaqom saroy sharoitida ijro etilgan, rivojlangan bo'lib, o'z ichiga quyidagi qismlarni oladi:

1. Buzruk (katta, ulug').
2. Rost (to'g'ri, haqqoniy).
3. Navo (ohang, kuy).
4. Dugoh (ikki parda).
5. Segoh (uch parda).
6. Iroq (mamlakat nomi).

Maqomlarning har biri yirik shakldagi turkum asar bo'lib, 20 dan 45 tagacha bo'lgan katta va kichik hajmdagi maqom yo'llarini o'z ichiga oladi.

Maqomlarning ijrochilik uslublari to'g'risida aytib o'tadigan bo'lsak, hozirgi kunda to'rtta asosiy mahalliy uslublar mavjud. Bu Farg'ona—Toshkent, Xorazm, Buxoro—Samarqand, Qashqadaryo va Surxondaryo. Ushbu mahalliy uslublar qadimdan etnik yaqin, lekin maqomlarni ijro etish uslublari turlicha, jumladan, Buxoro, Samarqand vohasida Shashmaqom qismlari ko'proq ijro etiladi. Xorazmda esa Xorazm maqomlari, vodiy vohalarida Farg'ona—Toshkent maqomlari barqarordir.

Maqom ijrochilari yillar davomida usta-shogird uslubida o'rganib, keyinchalik maqom maktabini tashkil qiladilar.

Mahalliy uslublar ham maqom maktablarida turlicha o'rgatiladi. Hozirgi kunda maqomchilar ijro yo'nalishi ijro jarayonida yaqqol ko'rinadi.

Maqomlarda asosiy musiqa asbobi tanbur hisoblanadi, doyra musiqa asbobi esa hamisha maqomlarning usulini ushlab turishga yordam beradi.

Biz aytib oʻtgan Shashmaqomda tanbur yetakchi musiqa asbobi hisoblanadi.

Shashmaqom murakkab musiqa asari boʻlib, uning ichki tuzilmasi quyidagicha:

1. Cholgʻu boʻlimi (mushkilot).
2. Ashula boʻlimi (nasr).

SHASHMAQOMNING CHOLGʻU BOʻLIMI – «MUSHKILOT»

Shashmaqomda cholgʻu boʻlimi alohida oʻringa ega. Cholgʻu boʻlimi «mushkilot» deb nomlanadi. «Mushkilot» — «qiyinchiliklar», «ogʻirlik» degan lugʻaviy maʼnoni anglatadi. Maqomning birinchi boʻlimida shu maqomga mansub barcha cholgʻu kuylari oʻrin olgan. Ular qator yirik hajmli hamda nisbatan ixchamroq asarlardan tarkib topadi. Cholgʻu boʻlimi quyidagi qismlardan iborat:

Tasnif — «sinflashgan», «tabaqalashgan», «yaratilgan» maʼnolarni bildiradi. Bu qism mushkilot boʻlimida asosiy qismni tashkil qiladi. Tasnif qismida butun maqomning bosh cholgʻu vazifasi yuklanadi.

Tarjiʼ — «qaytarish», «naqarot» maʼnolarini bildiradi. «Tarji» mushkilot boʻlimining ikkinchi qismi hisoblanadi. Tarjida doyra usuli joriy etilmagan, tasnifning doyra usulidan foydalaniladi.

Gardun — «osmon», «falak», «aylana» maʼnolarini bildiradi. Gardun mushkilotning uchinchi qismi hisoblanadi va alohida doyra usuliga ega.

Muxammas — «beshlik», «beshlangan» maʼnolarini bildiradi. Mushkilot boʻlimida u toʻrtinchi qismni tashkil qiladi. Muxammas oʻziga xos hajman katta doyra usuliga ega, shu bois, bu qism qolgan qismlarga qaraganda murakkab hisoblanadi.

Saqil — «ogʻir», «qiyin» maʼnolarini bildiradi. Saqil cholgʻu boʻlimida yakunlovchi qism hisoblanib, hajm jihatidan murakkab doyra usuliga ega.

Cholgʻu boʻlimining har bir qismi maxsus shaklda tuzilgan. Bular «xona» va «bozgoʻy» nomi bilan mashhur.

Xona — «uy-joy» maʼnosini bildiradi. Bu qism cholgʻu boʻlimida asosiy rivojlanuvchi qism hisoblanib, band vazifasini bajaradi.

Bozgoʻy — «qayta aytish» maʼnosini bildiradi. Bu cholgʻu kuyining rivojlanish jarayonidagi maʼlum takroriy tuzilmasi hisoblanib, naqarot vazifasini bajaradi.

SHASHMAQOMNING ASHULA BO'LIMI – «NASR»

Shashmaqomning ashula bo'limi «nasr» deb nomlanadi. Nasr – «ko'mak», «yordam», «zafar», «g'alaba», «sochma asar» ma'nolarini bildiradi. Nasr ikki guruhga bo'linadi:

Cholg'u bo'limidan keyingi «nasr» deb ataladigan ashula bo'limi xilma-xil, katta va kichik, sodda va murakkab ashula namunalaridan tashkil topadi:

I. Ashula bo'limining birinchi guruh sho'balari quyidagi qismlardan iborat: 1. «Saraxbor» – bosh xabarlar («sar» – bosh, «axbor» – xabar) ma'nosini bildiradi. Bu qism ashula bo'limining bosh qismi hisoblanadi. 2. «Talqin» – «tushuntirmoq», «uqtirmoq» ma'nolarini bildiradi. 3.«Nasr» – «ko'mak», «yordam», «zafar», «g'alaba», «sochma asar» ma'nolarini bildiradi. Nasr atamasi nafaqat ashula bo'limini, balki ma'lum bir qismini tashkil qiladi. 4. «Ufar» «harakatchan», «yengil» ma'nolarini bildiradi. Bu qism raqsbopligi bilan boshqa qismlardan ajralib turadi.

II. Ashula bo'limining ikkinchi guruh sho'balarini «Savt» va «Mo'g'ulcha» nomli qism tashkil qiladi. «Savt» va «Mo'g'ulcha» quyidagi qismlardan iborat: 1. «Talqincha». 2. «Qashqarcha». 3. «Soqiynoma». 4. «Ufar».

TINGLASH VA KUYLASH UCHUN QO'SHIQ VA KUY NAMUNALARI

Mehnat qo'shiqlari

1. Xo'sh- xo'sh
2. Chiray-chiray
3. Turey-turey
4. Qo'sh haydash
5. Urchuq
6. Xo'p mayda
7. Charxim tanob tashlaydi
8. Charxim gum-gum etadi

Mavsumiy marosim kuy-qo'shiqlari

1. Sust xotin
2. Choy momo
3. Boychechak
4. Sumalakjon-sumalak
5. Ramazon, yo ramazon
6. Binafsha
7. Chittigul
8. Navro'z keldi
9. Arg'amchi
10. Shox moylar
11. Lola

Oilaviy marosim ayimlari

1. Alla (I, II)
2. Yor-yor
3. To'ylar muborak
4. Kelin salom
5. Yig'i

Qo'shiq

1. Paranja
2. Baland tog' ustida
3. Yoshlik chog'ida

4. Shamol eshik ochadi
5. Daryodan oqib keladi
6. Daryo toshqin
7. Sen chamanni guli bo'lsang
8. Yorim ketaman deydi
9. Oshiq bo'ldim o'zingga
10. Oshiq-ma'shiq
11. Men ketaman bosh olib

Ashula

1. Tanovar
2. Yorginam
3. Chaman ichra
4. Chilim aytadir
5. Farg'ona
6. Izlayman
7. O'rgilay
8. Yaxshilik qil
9. Porloq hayotim
10. Hayot qo'shig'i

Yalla

1. Yallola
2. Olmacha anoringga balli
3. Yallama yorim
4. Oltin sandiq ochildi
5. O'ynasin
6. O'ynang, qizlar, o'ynang
7. Hoy balli, balli
8. Pistani qanday chaqarlar
9. Qoshi qaro
10. Yalli
11. Bizni uyni orqasidan
12. Taralli-lulli

Lapar

1. Qorasoch
2. Qoraqosh

3. Lapar
4. Nima-nima, deysiz?
5. Oyijon (Bozorga boraymi, qizim)
6. Pardevor
7. Galdim sana mehmon bo‘lib
8. Ololamiz, ololmaysiz
9. Yor, nimalar dedim sizga?
10. Paxta teradi

Terma

1. Do‘mbiram
2. Zebijon
3. Naylay
4. Oshiq bo‘lsang
5. Zar qadrin
6. Baland tog‘lar
7. Baxmal kamzul
8. Qay dostonidin aytayin

Qarsak

1. Toshkent yo‘li
2. Akajon
3. Besh qarsak
4. Uch qarsak
5. Qo‘sh qarsak
6. Yakka qarsak
7. Mayda qarsak
8. Havodor

O‘zbek xalq cholg‘ulari (cholg‘u kuy nomlari)

1. Qo‘shyor (dutor)
2. Chertman (dutor)
3. Chorgoh (tanbur)
4. Qo‘shchinor (afg‘on rubobi)
5. Tasnifi dugoh (qashg‘ar rubobi)
6. Tasnifi Buzruk(g‘ijjak)
7. Mavrigi (ud)

8. Do‘mbira kuy
9. Navro‘zi olam (sato)
10. Farg‘onacha tanovar (ansambl)

Maqomlardan namunalalar

1. Tasnifi Buzruk
2. Tarji’ Buzruk
3. Muxammasi Ushshoq (Rost maqomi)
4. Tarji’ Navo
5. Muxammasi Bayot (Navo maqomi)
6. Saraxbori Buzruk
7. Talqini Uzzol
8. Nasrulloi
9. Ufori Uzzol
10. Saraxbori Navo
11. Mo‘g‘ulchai Buzruk
12. Talqinchai Mo‘g‘ulchai Buzruk
13. Soqinomai Savti Kalon
14. Saraxbori Dugoh
15. Navro‘zi sabo (navo)
16. Mo‘g‘ulchai segoh (Nimcho‘poniy)
17. Saraxbori Iroq
18. Cho‘li Iroq

Xorazm maqomlari

1. Dugoh
2. Chorgoh
3. Tani maqom
4. Talqin
5. Suvora
6. Talqini Navo

Farg‘ona—Toshkent maqom yo‘llari

1. Navro‘zi olam
2. Segoh
3. Ushshoq

4. Bayot 1
5. Yovvoyi Ushshoq
6. Surnay navosi

Doston

1. Qaydin bo'lursan («Go'ro'g'li» dostonidan)
2. Zuryod («Go'ro'g'li» dostonidan)
3. Avazxonning keltirilishi («Avazxon» dostonidan)
4. Bo'lurmi («Shohsanam» dostonidan)
5. Bari gal («Tohir va Zuhra» dostonidan)
6. Nasihat («Go'ro'g'li» dostonidan)

Katta ashula

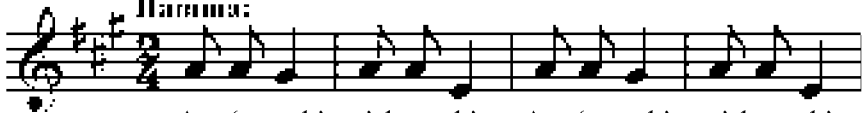
1. Shitob aylab
2. Ol xabar
3. Chaman yalla
4. Bir kelsun
5. Ey, dilbari jononim
6. Qora ko'z
7. Istar ko'ngul
8. Adashganman

TURNA KELDI

G'.Toshmatov notaga olgan

Moderato

Hamma:

Ar-g'am-chi, gi-lam-chi, Ar-g'am-chi, gi-lam-chi.

Yakkaxon:

Tur-na bo'y-lik bo-la- jon, ko'-ka- lam-ga

Naqarot: (4 takt)

ti-lam-chi, Tur-na de-sam tu-rum- li,

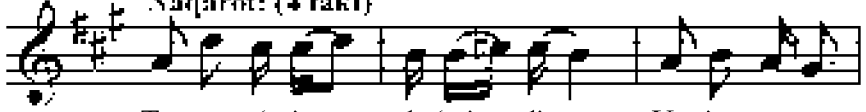

Keng da- la- ga qo'-nim-li. Tur-na-lar uch-

sa past- lab Riz-qing ke-lar u-num- li.

Naqarot: (4 takt)

Tur-na o'-zi ko'-rim- li, Us-ti qo-ra,

bo'y-ni oq, tur-na uch-sa ba- land- lab

Yakkaxon:

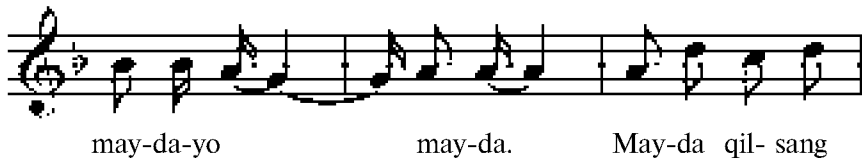

Yil ke- la- di qu-rum-soq. Tur-na til- la

XO'P MAYDA

G'.Toshmatov notaga olgan

ya-ra-shar, may-da-yo may-da,

Ba-ri jo-ni-vor qa-ra-shar, may-da-yo

Naqarot:

may-da. Xo'p may-da, may-da, may-da,

may-da-yo, may-da, xo'p mayda, may-

da, may-da, may-da-yo may-da.

Bir kishi:

So-mo-ni sen-ga foy-da, may-da-yo

Hamma:

may-da. So-mo-ni sen-ga foy-da,

Bir kishi:

may-da-yo may-da. Qa-yi-rib, qa-yi-rib

bos- gi-na, may-da-yo may- da,

Qol-mas-dan bo'l-sin, jo-ni-vor, may-da-yo

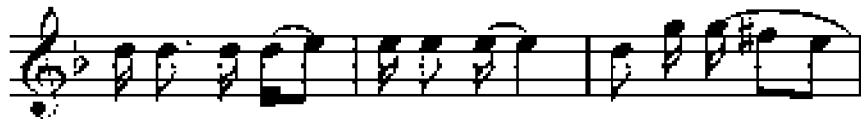
may- da. O'-ra- lab o'-ra- lab bos-gi-na,

may-da-yo may-da, O'-ra- lar to'l- sin,

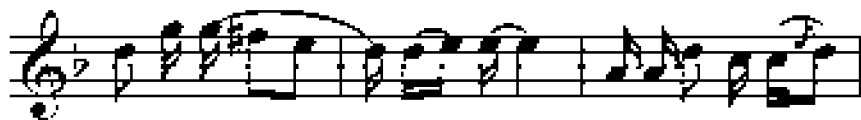
jo-ni-vor, may-da-yo may-da.

Se- ni e-nang u-yur-di, may-da-yo

may- da, suv-dan bur-nin ji- yir-di,

may-da-yo may- da, se-ni may-da-ga

qo'sh-gin deb, may-da-yo may-da,

Bo-bo deh-qon bu-yur-di, may-da-yo

may-da, may-da-yo may-da,

may- da- yo may- da.

DUGOH HUSAYNIY VII
 («Dugoh» maqomidan ufor)

Nodira g'azali

Qil-ma-gim zin- hor iz- hor

eh- ti- yoj,

Kim, a-ziz el- ni qi- lur xor

eh- ti- yoj.

Gan-ji hus- ning- ni za-ko- tin

ber men-ga, sen, g'a-niy - sen,

men-da bis- yor eh- ti- yoj.

Ko'z-la-rim ay-

lar yu-zing- ni or- zu,

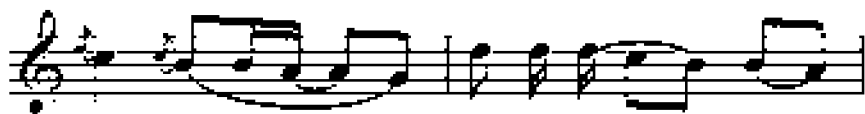
Kim, e-rur ko'z-

gu-ya diy- dor eh- ti-yoj.

Mus-ta-mand et- ti me-ni muh-

toj- lik, qil- di ho- jat-

man- ding, ey yor, eh- ti- yoj.

Gar ti-lar- san,

ob- ro' ah- bob a- ro,

Ay- la- ma zin- hor iz- hor

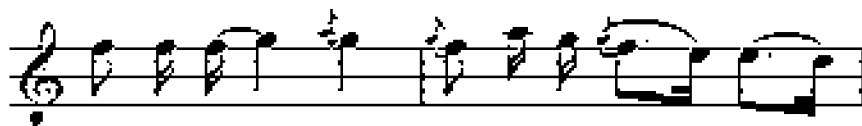
eh- ti- yoj.

Qil ra- vo al- bat-ta o- shiq

ho- ja-tin,

Boq-ma-g'il arz et- sa ag'- yor

eh- ti- yoj.

Bir ta- rah-hum

zo- hir et-

sang

net- gu-si,

Qil-di hus-

ning-

ga

me-ni

zor

eh- ti- yoj.

Yor vas- li-

ni ti- lar-

men

No-di-ra,

o,

yo- rey.

Ay-la-di ko'ng- lim-ni af- gor

eh- ti- yoj, Ey, o, yo

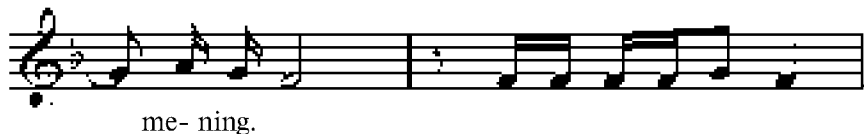
yo- rey, o,

jo- na- mo.

Ayo dil- ba- ri la'- li no- bim

me- ning.

A- yo, dil- ba- ri la'- li no- bim me-

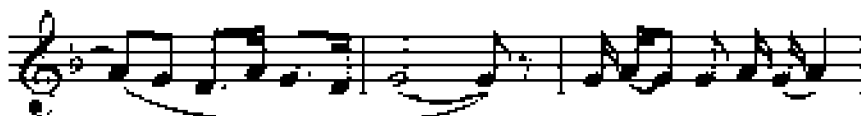
ning o, To'-kil-di qa-dah-

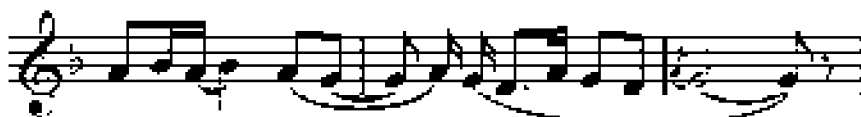
din sha-ro- bim me-ning.

G'a-nim ich-ra yoq- ding ju-do- liq o'-tin,

o, ki, o'r- tan-di bag'-

ri na-bo- bim me-ning.

o, o,

o,

jo- ni-

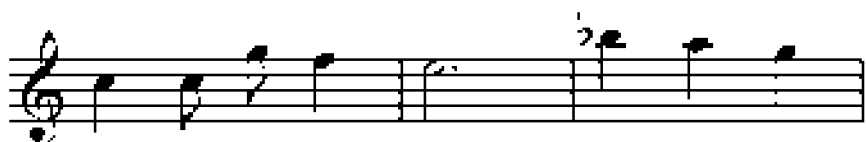
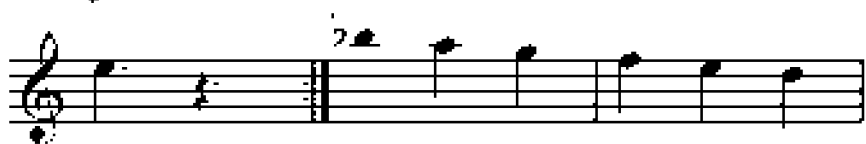
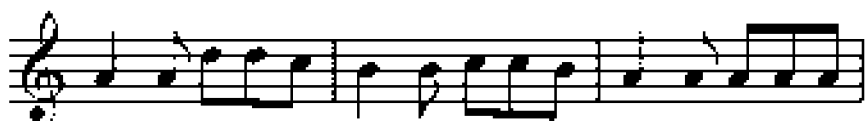
mo.

BINAFSHA

N. Qulabdullayev notaga olgan

Allegretto. M.M. ♩ = 108

Tandem

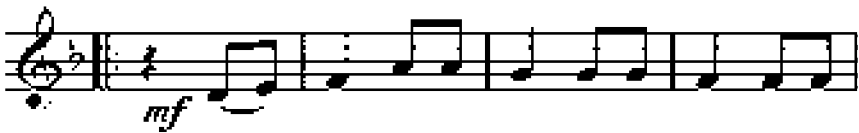

TANAVOR

Xalq kuyi
S.Sayfiddinov notaga olgan

Sostenuto, M.M., ♩ = 76

2-хотна

mp

mp

mp

p

3-xona

ff

The musical score is written for a 3-part setting (3-xona) in G major, marked *ff* (fortissimo). It consists of eight staves of music in treble clef, 2/4 time. The first staff includes the tempo marking *ff*. The music features a variety of rhythmic patterns, including quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, with some passages involving beamed eighth notes and sixteenth notes. The piece concludes with a final cadence on the eighth staff.

The image displays eight staves of musical notation in treble clef. The notation consists of various note values including quarter, eighth, and sixteenth notes, along with rests. Dynamic markings are present: *f* (forte) on the first staff, *mf* (mezzo-forte) on the third staff, *f* (forte) on the fifth staff, and *mp* (mezzo-piano) on the eighth staff. The notation is arranged in a single column, with each staff containing a sequence of notes and rests.

QARI NAVO

O'zbek xalq kuyi
Z.Nazarov notaga olgan

Animato. M.M. ♩ = 120

The musical score consists of eight staves of music in G major (one sharp) and 2/4 time. The tempo is marked 'Animato' with a metronome marking of 120 beats per minute. The first staff begins with a dynamic marking of *f(p)*. The music is written in a single melodic line. The eighth staff concludes with a dynamic marking of *mp*.

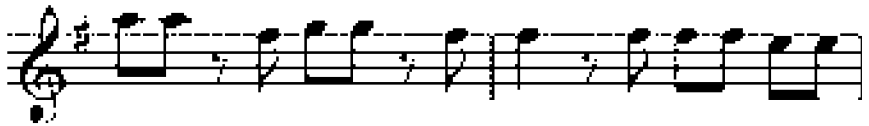

TANAVOR

R. Tursunov notaga olgan

O'rtacha tez

The musical score consists of eight staves of music. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The tempo marking 'O'rtacha tez' is placed above the first staff. The music is written in a single melodic line. The first two staves each contain two measures. The third staff contains two measures. The fourth staff contains two measures, with the second measure featuring a chordal accompaniment in the lower register. The fifth staff contains two measures, with the first measure featuring a chordal accompaniment. The sixth staff contains two measures. The seventh staff contains two measures. The eighth staff contains two measures, with the second measure featuring a chordal accompaniment. The piece concludes with a double bar line.

The image displays eight staves of musical notation in G major (one sharp) and 3/4 time. The notation is as follows:

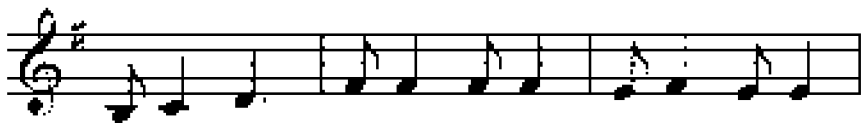
- Staff 1: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4.
- Staff 2: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4, followed by a quarter rest, then a quarter note G4, and a quarter note A4.
- Staff 3: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4, followed by a quarter rest, then a quarter note G4, and a quarter note A4.
- Staff 4: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4.
- Staff 5: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4, followed by a quarter rest, then a quarter note G4, and a quarter note A4.
- Staff 6: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4.
- Staff 7: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4.
- Staff 8: A sequence of eighth notes: G4, A4, B4, G4, F4, E4, D4, followed by a quarter rest, then a quarter note G4, and a quarter note A4.

HO MAYDA, MAYDA, MAYDA

F.Karomatov notaga olgan

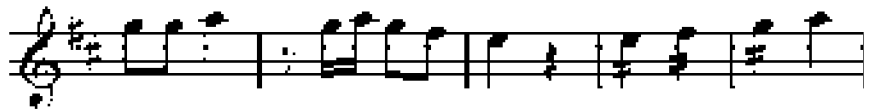

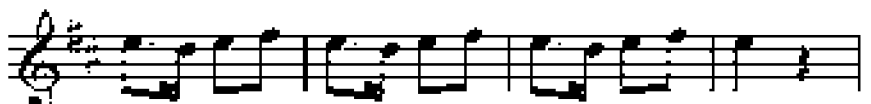
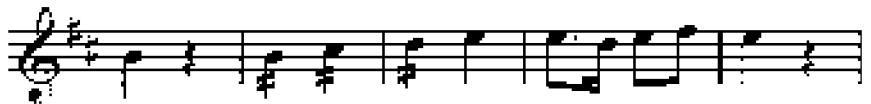
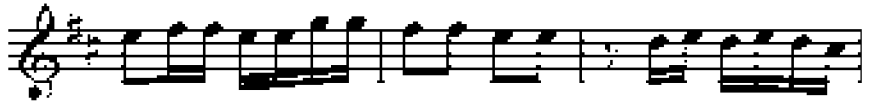

QARI NAVO

R. Tursunov notaga olgan

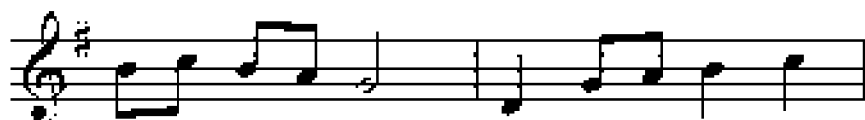
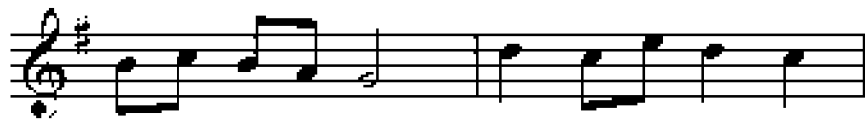
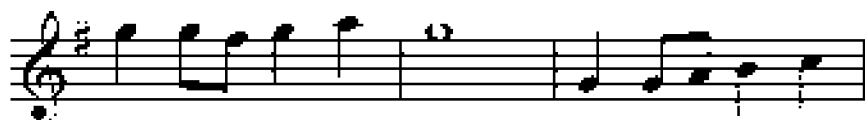

FARG'ONACHA

R. Tursunov notaga olgan

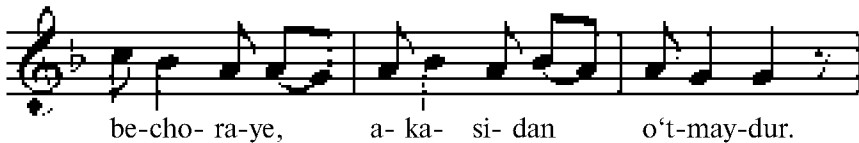
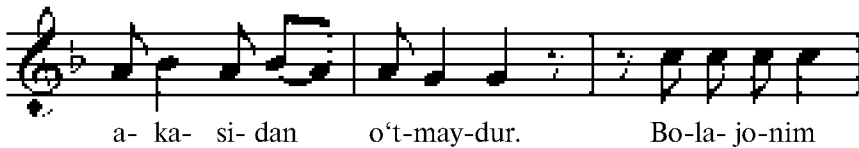
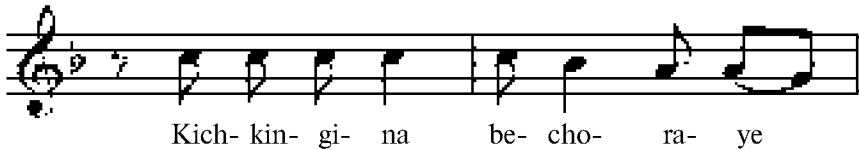
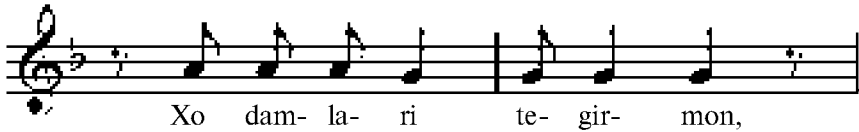
TOSHKENT YO'LI

F.Karomatov notaga olgan

The image displays a musical score for the piece 'Toshkent Yo'li' by F. Karomatov. The score is written on eight staves, each beginning with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The music is composed of eighth and sixteenth notes, with various rests and phrasing slurs. The notation includes stems, beams, and flags to indicate rhythmic values. The piece concludes with a double bar line at the end of the eighth staff.

HAVODOR

F.Karomatov notaga olgan

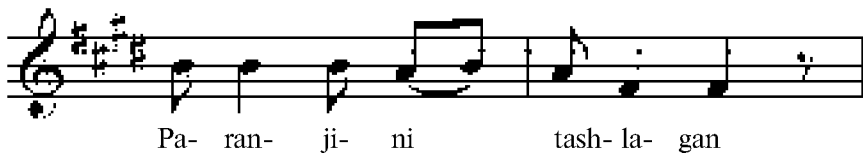

O-shiq bo'l-dim o'-zing-ga, ham qo-shu, ham
 ko'-zing-ga. Ay-tol-may-man yu-zing- ga- e,
 in-sof ber-sin o'-zing- ga. Ay-tol-may-man
 yu- zing- ga- e, in-sof ber- sin o'-zing- ga.

PARANJI

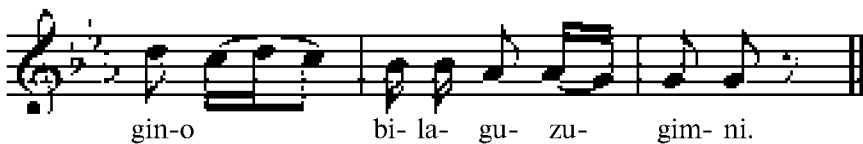
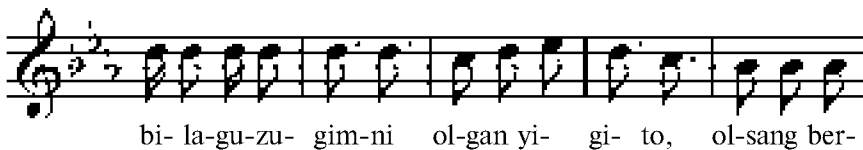
O'zbek xalq qo'shig'i

Pa- ran- ji u- zun e- kan,
 ji- va- gi qi- zil e- kan.
 Pa- ran- ji u- zun e- kan,
 ji- va- gi qi- zil e- kan. Pa-ran- ji- ni

BILAGUZUK

O'zbek xalq qo'shig'i

NAYLAY

F.Karomatov notaga olgan

The image displays a musical score for the piece "NAYLAY" by F. Karomatov. The score is written on eight staves of music, each beginning with a treble clef, a key signature of two flats (B-flat and E-flat), and a 3/4 time signature. The notation includes various rhythmic values such as quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, along with rests and phrasing slurs. The melody is presented in a single voice line across the staves.

O'YNANG QIZLAR

Xalq kuyi

LAYLAK KELDI

O'zbek xalq qo'shig'i

Lay-lak kel-di, yoz bo'l-di, qa-no-ti qo-
g'oz bo'l-di. Da-la, dasht-lar qulf u-rib,
dar-yo bo'-yi yuz bo'l-di. Lay-lak ke-la-dur

toq- qa, Qu- loq- la- ri- da hal- qa,

hal- qa- si tu- shib qop-ti, to- pib ber-san-giz

ol- qar. Men bi- bi ho- ji e- dim,

qiz- lar- ning to- ji e- dim. Qiz- lar o'- yin

tush- gan- da men no- g'o- ra- chi e- dim,

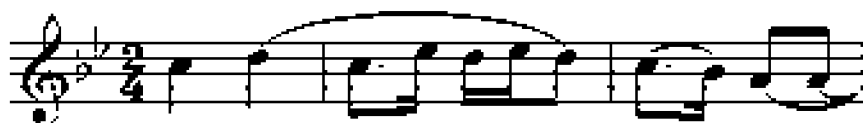
no- g'o- ram bu- zul- di, zan- jir- la- ri

u- zil- di, no- g'o- ra- chi o'r- ni- da

lay- lak bo'- yim cho'- zil- di.

DARYO TOSHQIN

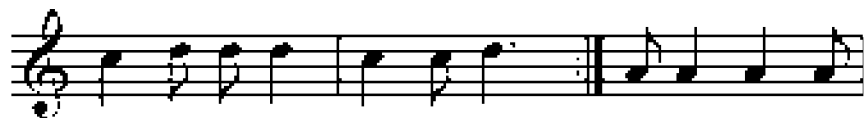
Xalq kuyi

O'ROQCHILAR QO'SHIG'I

G'.Toshmatov notaga olgan

QAYSI BOG'DAN OLDINGIZ

Ojiza she'ri

Xalq kuyi

1. Men siz-dan ay- la- ram bir yax-
2. Mu- bo- rak ay- la- gay Va- tan-

shi ning sa-vol, siz bu gul-ni qay-si bog'-dan
ning bo-g'in, siz bu gul-ni qay-si bog'-dan

ol- din-giz.
ol- din-giz.

To'-ti-ga o'x- shay-di shi-rin

til- la- ri.

Qad-di qo-mat- la- ri, no-zik bel- la- ri,

me-ni hay-ron

et-di nar-giz ko'z- la-ri, siz bu gul-ni

qay- si bog'-dan ol- din- giz.

Ko'r-gan o-dam

bo'-lur a-ning hay-ro-ni.

Biz-ga ta'-sir

qil-di a-dab-ik-ro-mi.

Bir-ga o'l-tir-

gan-ning yo'q-dir ar-mo-ni, siz bu gul-ni

qay-si bog'-dan ol-din-giz.

(jon)

O- ra- zi hus-

ni-ning yo'q-dir ba-lo- si, so'z-la-gan so'z-

la-ri dard-ning da-vo- si,

Bil-mam, bor-mi u-ning meh-ri-

gi- yo- si, Siz bu gul- ni

qay- si bog'- dan ol- din- giz.

QILPILLAMA

O'zbek xalq qo'shig'i

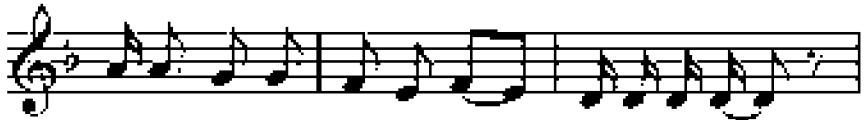
Qo-shing o's-ma- dak-ki- na, qil-pil-la-ma,

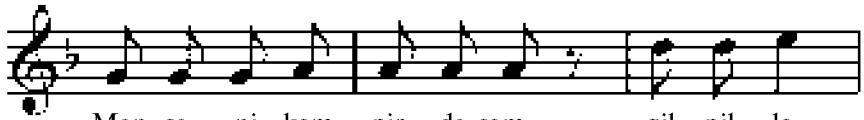
be-ling tas-ma- dak-ki-na, qil-pil-la-ma,

Men se-ni kam- pir de-sam, qil-pil-la-ma (yo-rey),

qi- li- g'ing qiz- dak- ki- na, qil-pil-la-ma,

Men se- ni kam- pir de-sam, qil- pil- la-

ma (yo- rey), qi- li- g'ing qiz- dak- ki- na,

qil- pil- la- ma, qil-pil- la-ma, jon- gi- nam,

qil- pil- la- ma. Sho- li sol-dim ke- li- ga,

qil-pil-la-ma, te-gir-mon-ning do'-li-ga,

qil-pil-la-ma. Sho-xi qi-yiq ya-ra-shar,

qil-pil-la-ma yo-rey, chol-gi-nam-ning be-li-ga,

qil-pil-la-ma, sho-hi qi-yiq ya-ra-shar,

qil-pil-la-ma yo-rey, chol-gi-nam-ning be-li-ga,

qil-pil-la-ma, qil-pil-la-ma, jon-gi-nam,

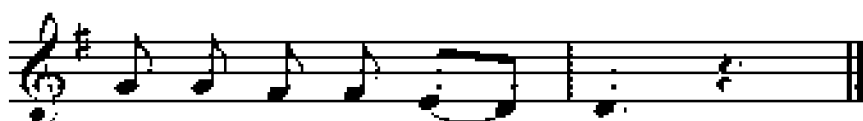

qil-pil-la-ma.

E, VOYE

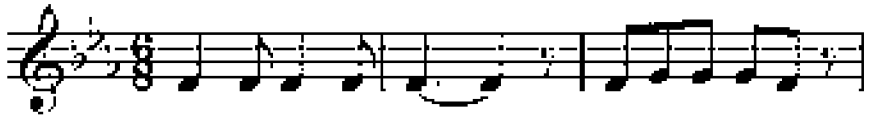
Xalq kuyi

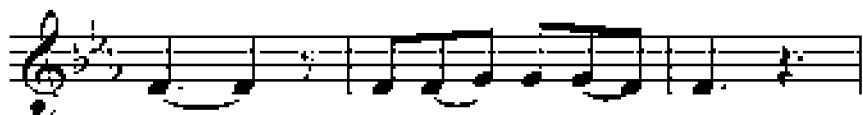
The image displays a musical score for the piece "E, VOYE", identified as a "Xalq kuyi" (folk melody). The score is written in G major (one sharp) and 2/4 time, using a treble clef. It consists of eight staves of music. The notation includes quarter notes, eighth notes, and sixteenth notes, with various rests and phrasing slurs. The melody is simple and characteristic of folk music.

BOG'DA OLMA PISHIBDI

F.Karomatov notaga olgan

EY, DILBARIM

Xalq kuyi

The image displays a musical score for the piece "EY, DILBARIM" in G major (one sharp) and 2/4 time. The score is written on ten staves of treble clef notation. The melody begins with a G4 quarter note, followed by a series of eighth and quarter notes, including a prominent descending line in the second staff. The piece concludes with a final G4 quarter note on the tenth staff.

GALMADI

Xorazm xalq qo'shig'i

Ge-cha-gun yo'l- la- ri- na qa- ray-

man, gal- ma- di - gal- ma- di,

ne- chun gal- ma- di. Gal- ma- di - gal-

ma- di, ne- chun gal- ma- di?

Yu- ra- gim e- zil, bag'-rim di- lin-

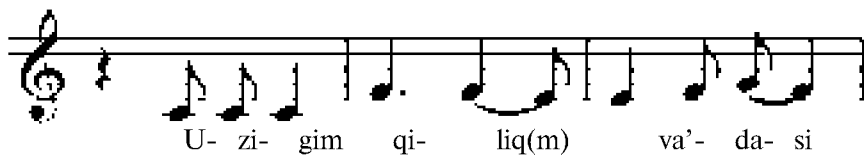
di- e, gal- ma- di - gal- ma- di,

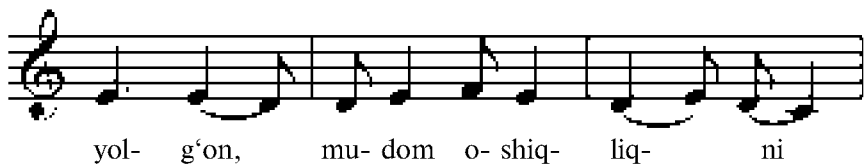
ne- chun gal- ma- di. Gal- ma- di - gal-

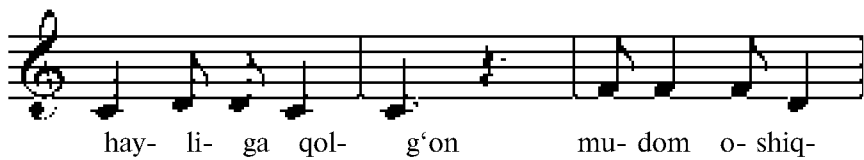
ma- di, ne- chun gal- ma- di.

U- zi- gim qi- liq(m) va'- da- si

yol- g'on, mu- dom o- shiq- liq- ni

hay- li- ga qol- g'on mu- dom o- shiq-

liq- ni hay- li- ga qol- g'on,

va'- da- si yol- g'on - din ko'ng- li- miz

qol- g'on, Gal- ma- di -gal- ma- di,

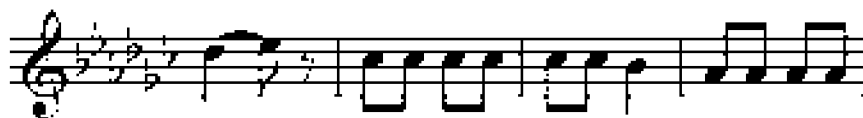
ne- chun gal- ma- di. Gal- ma- di - gal-

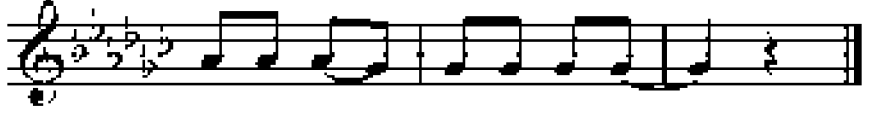

ma- di, ne- chun gal- ma- di.

QILPILLAMA

F.Karomatov notaga olgan

HOY UKA, NOZING HOY

F.Karomatov notaga olgan

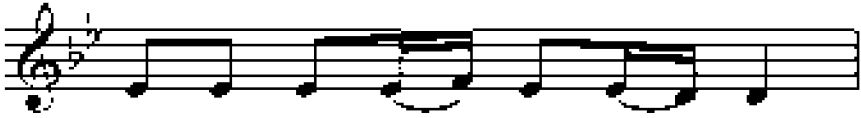

The image displays eight staves of musical notation, all in G major (one sharp) and 4/4 time. The notation is as follows:

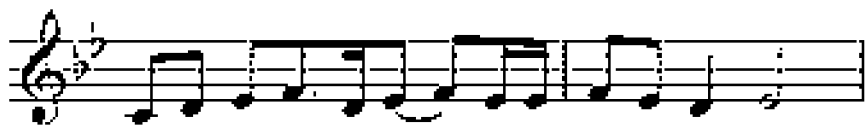
- Staff 1: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.
- Staff 2: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.
- Staff 3: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.
- Staff 4: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.
- Staff 5: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.
- Staff 6: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.
- Staff 7: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.
- Staff 8: Treble clef, G4 quarter, A4 quarter, B4 quarter, C5 quarter, B4 quarter, A4 quarter, G4 quarter, F#4 quarter, E4 quarter, D4 quarter, C4 quarter.

DO'MBIRA

F.Karomatov notaga olgan

HO, YALLO

F.Karomatov notaga olgan

Chir-man-da cha- lol- may- man, ho, la- lal-

lo, qo'-lim-ga o- lol- may-man, ho, la- lal-

lo. Zo- lim er- ning das- ti- dan,

ho, la- lal- lo O- nam- ni ko'-

rol- may- man, ho, la- lal- lo.

La- la, la- lay, yal- li, la- lal-

lo Yal-lo-chi qiz kim? Yal- lo- ni bil-

ma-gan o- dam dav-ra- dan chiq- sin...

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O.A.Ibrohimov. O'zbek xalq musiqa ijodi (Metodik ko'rsatma). I qism. T. 1994. UMNHTM nashriyoti.
2. R.Yunusov. O'zbek xalq musiqa ijodi (Metodik tavsiyalar). II qism. T. 2000. UMNHTM nashriyoti.
3. P.C.Abdullaev. «Обрядовая музыка Центральной Азии». T. 1994. «Фан».
4. Is'hoq Rajabov. «Maqom asoslari». T. 1992.
5. R.Tursunov. «Xalq musiqa ijodiyoti va adabiyoti». T. 2002.
6. P.Yunusov. «Макомы и мугамы». T. «Фан». 1992.
7. R.Tursunov. «Ashula va raqs ansambli bilan ishlash uslubiyoti». G'.G'ulom nashriyoti. T. 2002.
8. F.N.Karomatov. «O'zbek xalq musiqa merosi». II qism. G'.G'ulom nashriyoti. T. 1985.
9. Z.B.Nazarov. «An'anaviy ansambli». T. 2005. UMNHTM.
10. R.Tursunov. «Xalq kuylarini notalashtirish». T. 2002.
11. O'.Toshmatov. «Folklor qo'shiqlari». T. 2003.
12. A.Жомий. «Трактат о музыке». T. 1960.
13. I.Rajabov. «Maqomlar masalasiga doir». T. 1963.

MUNDARIJA

Kirish	3
Xalq musiqasining umumnazariy masalalari	5
Mehnat qo‘shiqlari	7
Mavsumiy marosim qo‘shiqlari	11
Oilaviy marosim qo‘shiqlari	13
Diniy navolar	15
Qo‘shiq	17
Ashula	19
Lapar	21
Yalla	21
Terma	23
Og‘zaki an‘anadagi professional musiqa	24
Shashmaqomning cholg‘u bo‘limi – «Mushkilot».....	27
Shashmaqomning ashula bo‘limi – «Nasr»	28
Tinglash va kuylash uchun qo‘shiq va kuy namunalari	29
Ilovalar	34
Foydalanilgan adabiyotlar	109

O'quv qo'llanma

**Hamidulla Nurmatov,
Nasiba Yo'ldosheva (Yuldasheva)**

O'ZBEK XALQ MUSIQA IJODI

Kasb-hunar kollejlari uchun o'quv qo'llanma

Muharrir *M.Yo'ldosheva*
Musavvir *R.Zufarov*
Badiiy muharrir *A.Bobrov*
Texnik muharrir *T.Smironova*
Musahhah *D.To'ychiyeva*
Kompyuterda tayyorlovchi *B.Ashurov*

IB № 4425

Bosishga 31.07.2007-y.da ruxsat etildi. Bichimi 60 x 90 ¹/₁₆.
Tayms garniturası. Ofset bosma. 7,0 shartli bosma taboq.
8,5 nashr tobog'i. Jami 1930 nusxa. raqamli buyurtma.
29-2007 raqamli shartnoma. Bahosi shartnoma asosida.

O'zbekiston matbuot va axborot agentligining
G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
100129. Toshkent, Navoiy ko'chasi, 30.
100128. Toshkent, Usmon Yusupov ko'chasi, 86.

Bizning internet manzilimiz: www.iptdgulom.uz

Nurmatov H.

O‘zbek xalq musiqa ijodi. Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma./H.Nurmatov, N.Yo‘ldosheva; O‘zR Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi, O‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi markazi. T.: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2007. 112 b.

I. Yo‘ldosheva N.

«O‘zbek xalq musiqa ijodi» o‘quv qo‘llanmasi nazariy va amaliy qismlardan iborat bo‘lib, unda o‘zbek xalqining uzoq o‘tmishidan saqlanib kelinayotgan urf-odatlar, marosimlar va ularda ijro etiladigan kuy va qo‘shiqlar bayon etilgan.

Ushbu qo‘llanma Respublika pedagogika kollejlarida tahsil olayotgan o‘quvchi va o‘qituvchilar uchun tavsiya etiladi.

ББК 85.313(5U)я722